

Enstitüsü: Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Dalı: Mimarlık
Programı: Kentsel Tasarım
Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Zeynep Ayşe GÖKŞİN
Tez Türü ve Tarihi: Yüksek lisans – Şubat 2025

KISA ÖZET

LEFEBVRE'İN ÜÇ BOYUTLU TRİYALEKTİĞİ BAĞLAMINDA YEREL KENT HAKKI MÜCADELELERİNİN MEKÂN ÜRETİMİNE ETKİSİNİN İRDELENMESİ

Ceylin Çağla Hastürk

Mekân, yalnızca fiziksel olarak üretilen somut bir olgu değil, toplumsal dinamikler ile şekillenen ve sürekli olarak yeniden üretilen bir süreçtir. Tarihsel süreçte mekânın üretimi farklı dönemlerde değişen sosyo-ekonomik ve politik etkilerle çeşitlenmektedir. Kapitalizmin kentsel süreçlerde egemen hale gelmesi, mekânların baskın otoritelerin kontrolüne geçmesine yol açmış ve mekân üretimine ilişkin eleştirel yaklaşımların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu yaklaşımlardan biri olan ve çalışmanın temelini oluşturan Henri Lefebvre'in mekânsal kuramı, mekân üretiminin mekânsal pratikler, mekan temsilleri ve temsil mekanları olarak üç farklı boyutun mekândaki hâkimiyet ilişkileri ile şekillendiğini savunmaktadır. Neoliberalizmin etkisiyle sermaye odaklı hale gelen mekân, mekân temsillerinin hâkimiyetine girmiştir. Bu durum, yerel sakinlerin yaşadıkları mekânlardan dışlanmalarına ve karar alma süreçlerinden yoksun bırakılmalarına neden olmuştur. Kamusal mekânlar bu dinamiklerin en yoğun yaşandığı kentsel alanlar olarak öne çıkmaktadır. Bunların bir sonucu olarak hem dünyada hem de Türkiye'de kamusal mekânlar üzerinde çeşitli kent hakkı mücadeleleri ortaya çıkmıştır.

Çalışmada, kent hakkı mücadeleleri ile Lefebvre'in üçlü mekânsal triyalektiği arasındaki ilişki ortaya konmaktadır. Kent hakkının ihlal edildiği, baskın ideolojiler tarafından planlanan, metalaştırılan ve kentlilerin süreçlerden dışlandığı politikaların mekân temsillerine karşılık gelmekte; buna karşın, kent hakkının kullanıldığı, bireylerin mekânı deneyimlediği, yaşadığı, karar süreçlerine katılım sağladığı ve sahiplendiği kentsel süreçler ise temsil mekânlarını ifade etmektedir. İki boyut arasındaki çatışma, mekânsal pratiklerin yeniden şekillenmesine neden olmaktadır. Çalışmada, kentlilerin kendilerini ifade ettikleri ve çeşitli mekânsal pratikler gerçekleştirdikleri kamusal mekânların, temsil mekânlarının hâkimiyetinde olması gerektiği savunulmaktadır.

Bu bağlamda çalışmanın amacı, Türkiye’de ortaya çıkmış ve/veya sürdürülmekte olan yerel kent hakkı mücadelelerinin kamusal mekân üretimindeki etkisini, Lefebvre’in mekânsal üçlü triyalektiğine farklı ölçülerde müdahaleleri ve hâkimiyetlerine etkileri bağlamında araştırmak ve değerlendirmektir. Yöntemsel olarak nitel bir yaklaşımı benimseyen çalışmada, araştırma yöntemi olarak literatür taraması ve örnek incelemesi (vaka incelemesi); veri toplama tekniği olarak ise yarı yapılandırılmış mülakat, belge ve içerik analizleri kullanılmaktadır. Kavramsal çerçevede mekân ve mekân üretimi olguları, kent hakkı, kent hakkı mücadeleleri, dünyada ve Türkiye’de kentsel mekân ve kamusal mekân süreçleri dönemsel olarak ele alınmaktadır. Tezde sunulan kavramsal çerçeveden ve etki yaratmış dünya örneklerinden yola çıkılarak oluşturulan ve yerel kent hakkı mücadelelerinde örgütlülük biçimi, mücadele öncesi mekânsal pratikler, mekân temsilleri, temsil mekân örgütlenmeleri, mücadele sonrası mekânsal pratikler, mekân temsili projenin mücadele sonrası durumu, mücadele sonucunda baskın olan mekânsal boyut, mücadele sonrası örgütlülük durumu ve günümüzde baskın olan mekânsal boyut başlıklarını içeren analiz çerçevesi ile seçilen vakalarda mekân üretim süreçleri analiz edilmektedir. Vaka olarak Ankara’dan Güvenpark ve Ankapark Mücadelesi, İstanbul’dan Arnavutköy Semt Girişimi, Hasanpaşa Gazhanesi, Kuzguncuk Bostanı, Validebağ Korusu, Çanakkale’den Tekel ve Kanyak Fabrikası Mücadelesi seçilmiştir.

Sonuç olarak, Türkiye’de bugüne kadar gerçekleştirilen mücadelelerde otoritelerin, ortaya koydukları mekân temsili projelerine yoğun bir şekilde odaklandığı, yerel sakinlerin ise bu kamusal mekânları temsil mekânı hâkimiyetine geçirebilmek için uzun ve zorlu süreçler geçirdiği görülmüştür. Yerel kent hakkı mücadelelerinde temsil mekânlarının kamusal mekân üretimlerindeki hâkimiyetinin güçlendirilmesi bağlamında, otoritelerin toplumsal dinamikleri dikkate alarak politikalar geliştirmesi, yerel halkın baş aktör olması, enformel olarak örgütlenen halkın formel bir örgütlenmeye gitmesi, mekânın kimliği ve toplumsal yapısına uygun, yaratıcı ve özgün pratiklerin geliştirilmesi, yalnızca protestolarla sınırlı kalmayan, düşünsel ve yaratıcı pratikli muhalefet anlayışının desteklenmesi, otoritelerin, mücadele mekânlarının çevresinde daha düzenli ve sürdürülebilir kentleşme süreçleri planlaması, mekân temsiline itiraz edilirken alternatif proje gösterilmesinin önemli olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: kent hakkı mücadeleleri, mekân üretimi, Henri Lefebvre, mekânsal üçlü triyalektik, Türkiye.

University: Istanbul Kültür University
Institute: Institute of Graduate Studies
Department: Architecture
Programme: Urban Design
Supervisor: Dr. Öğr. Üyesi Zeynep Ayşe GÖKŞİN
Degree Awarded and Date: MA – February 2025

ABSTRACT

AN ANALYSIS OF THE IMPACT OF LOCAL BATTLES FOR RIGHT TO THE CITY ON PRODUCTION OF SPACE IN THE CONTEXT OF LEFEBVRE'S SPATIAL TRILOGY

Ceylin Çağla Hastürk

Space is not merely a tangible phenomenon produced physically; it is a process shaped by social dynamics and is continuously being reproduced. In the historical process, the production of space has diversified under the influence of varying socio-economic and political factors. The dominance of capitalism in urban processes has led to the control of spaces by dominant authorities and has given rise to critical approaches toward the production of space. One of these approaches, which forms the basis of this study, is Henri Lefebvre's spatial theory. Lefebvre argues that the production of space occurs through the dominance relations in space, manifesting in three dimensions: spatial practices, representations of space, and representational spaces. Under the influence of neoliberalism, space has become capital-oriented, falling under the dominance of representations of space. This situation has resulted in the exclusion of local residents from the spaces they inhabit and the decision-making processes. Public spaces emerge as urban areas where these dynamics are most intensely experienced. As a consequence, battles for the right to the city have emerged, with various right-to-the-city battles being waged globally and in Turkey over public spaces.

The study establishes a connection between right-to-the-city battles and Lefebvre's spatial trilogy framework. It is argued that the violation of the right to the city corresponds to the representations of space, planned, commodified, and excluding urban policies shaped by dominant ideologies. Conversely, urban processes where the right to the city is exercised—those involving individuals' experiences, participation in decision-making, and appropriation of spaces—are associated with representational spaces. The conflict between these two dimensions leads to

reshaping of spatial practices. In this context, the study argues that public spaces, where urban inhabitants express themselves and engage in various spatial practices, should be under the dominance of representational spaces.

Based on this relationship and influential global examples, an analytical framework has been developed for examining the production of space in right-to-the-city battles. This analytical framework includes organizational forms, pre-battle spatial practices, representations of space, organization of representational spaces, post-battle spatial practices, the state of representational projects post-battle, the dominant spatial dimension after the battle, and the post-battle organizational state

In this context, the study aims to investigate and evaluate the impact of local right-to-the-city battles on production of public space in Turkey in the context of Lefebvre's spatial trilogy framework, as well as the varying degrees of intervention and dominance across its dimensions. The production processes of space in right-to-the-city battles in Turkey are examined and evaluated based on the proposed analytical framework. This study adopts a qualitative methodological approach, employing literature review and case studies as research methods, and semi-structured interviews, document analysis, and content analysis as data collection techniques. In the conceptual-theoretical framework, the phenomena of space and space production, the right to the city, battles for the right to the city, and processes related to urban and public spaces globally and in Turkey are examined in a periodical context. Güvenpark and Ankapark Battle in Ankara, Arnavutköy Neighborhood Initiative, Hasanpaşa Gasworks, Kuzguncuk Garden and Validebağ Grove from Istanbul and Battle of Tekel and Distillery Factories in Çanakkale were selected as case studies.

As a conclusion, it has been observed that in the struggles carried out in Turkey to date, authorities have heavily focused on representational projects of space, while local residents have undergone long and challenging processes to bring these public spaces under the dominance of representational spaces. In the context of strengthening the dominance of representational spaces in the production of public spaces in local right to the city struggles, the thesis concludes that authorities should develop policies considering social dynamics, with local people being the main actors, the informally organized public should move toward formal organization, creative and original practices suitable for the identity and social structure of the space should be developed, and an opposition approach based not only on protests

but also on intellectual and creative practices should be supported. Furthermore, it is essential for authorities to plan more organized and sustainable urbanization processes around the struggle spaces, and for alternative projects to be presented when objecting to the representation of space.

Keywords: right to the city battles, production of space, Henri Lefebvre, spatial triology, Turkey.